

УДК 342:35.008.8:342.531.41(477)

**ЩОДО ПРАВОВОЇ ПРИРОДИ ДОГОВОРУ ПРО ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНЕ
ПАРТНЕРСТВО: НОТАТКИ ДО НАУКОВОЇ ДИСКУСІЇ**

**RELATED TO THE LEGAL NATURE OF THE AGREEMENT OF PUBLIC-PRIVATE
PARTNERSHIP: NOTES TO THE SCIENTIFIC DISCUSSION**

Бондаренко Д.С.,
*генеральний директор
Групи компаній «ЛІГА»*

Стаття присвячена аналізу правової природи договору про державно-приватне партнерство за законодавством України. Обґрунтовано адміністративно-правову природу таких договорів і запропоновано новий різновид адміністративних договорів – мобілізаційний адміністративний договір, до якого належить і договір про державно-приватне партнерство.

Ключові слова: адміністративний договір, державно-приватне партнерство, правова природа, різновид.

Статья посвящена анализу правовой природы договора о государственно-частном партнерстве. Обоснована административно-правовая природа таких договоров и предложена новая разновидность административных договоров – мобилизационный административный договор, к которому относится и договор о государственно-частном партнерстве.

Ключевые слова: административный договор, государственно-частное партнерство, правовая природа, разновидность.

The article is to analyze the legal nature of the agreement of public-private partnership according to laws of Ukraine. The author has grounded the administrative-legal nature of the agreements and offered a new kind of the administrative agreement – a mobilization administrative agreement which includes the agreement of public-private partnership.

Key words: administrative agreement, public-private partnership, legal nature, kind.

Актуальність теми. Ефективність застосування державно-приватного партнерства (далі – ДПП) доведена досвідом багатьох країн світу, воно було легалізовано Законом України «Про державно-приватне партнерство» від 01 липня 2010 року, є комплексним адміністративно-правовим механізмом співробітництва суб'єктів публічної адміністрації з приватними партнерами в публічних інтересах на підставі договору, що характеризується довгостроковою, поліструктурною функціонально-цільовою консолідацією фінансових, майнових, організаційно-управлінських та інших матеріальних і нематеріальних ресурсів публічного й приватного партнера, розмежуванням відповідальності між партнерами, метою якого є досягнення коопераційного, синергетично-системного соціально-економічного ефекту у вигляді створення, модернізації, обслуговування, експлуатації публічних сервісно-інфраструктурних об'єктів чи надання публічних послуг [1, с. 227].

Закріплення в Законі України «Про державно-приватне партнерство» [2, ст. 5] виключно договірної форми ДПП зумовлює необхідність дослідження правової природи такого договору, яка на сьогодні є вельми дискусійною, оскільки правова природа ДПП і, відповідно, його галузева належність є приводом для наукових дискусій між представниками науки господарського права й адміністративного права, зумовлених загальною науковою дискусією щодо правової природи публічного регулювання економіки.

Окремих питанням договірної форми договору про ДПП присвячені дослідження Г.В. Беліцької, В.Г. Варнавського, О.М. Вінник, Г.Л. Знаменського, Н.О. Ігнатюк, О.А. Медведєвої, К.О. Настечко, О.С. Огій, А.А. Родіна, В.Є. Сазонова, О.Д. Сиротюка, В.С. Терешенка, О.О. Ходирєва, В. Шликова та ін., але спеціалізоване дослідження правової природи договірних відносин у сфері ДПП на сьогодні відсутнє. Саме тому метою статті є з'ясування правової природи договору про ДПП за законодавством України.

Виклад основного матеріалу. На сьогодні в Україні ДПП є комплексним правовим інститутом із домінуючою адміністративно-правовою складовою у зв'язку з превалюванням публічного інтересу (розвитку інфраструктури й надання публічних послуг як мети ДПП) у межах такого співробітництва між суб'єктами публічної адміністрації та приватними партнерами [3, с. 11]. Саме тому вважаємо, що договір про ДПП є адміністративним договором. Обґрунтуємо свою позицію.

Трансформація адміністративно-правових відносин, змістом якої стало формування режиму правової рівності між державною, її органами й посадовими особами та громадянами, застосування, окрім імперативного, диспозитивного методу правового регулювання призвело до появи такої правової категорії, як «адміністративний договір», та її законодавчого закріплення у ст. 3 Кодексу адміністративного судочинства України.

В адміністративно-правовій доктрині питанням адміністративного договору присвячено дослідження В.Б. Авер'янова [4], К.К. Афанасьєва

[5; 6], Д.М. Бахраха [7], Ю.П. Битяка [8], Ж.В. Завальної [9], Р.О. Куйбіди [10; 11; 12], Н.Р. Нижник [13], І.Л. Самсіна [14], І.Ю. Синдєєвої [15], С.С. Скворцова [16], М.І. Смоковича [17], В.С. Стефанюка [18] та ін., але, як зазначено у Висновку Центру політико-правових реформ, «національна доктрина адміністративних договорів поки що не може повністю задовольнити потреби практики. На жаль, в Україні бракує аналітичних досліджень конкретних видів договорів, що мають право укладати суб'єкти владних повноважень, на предмет з'ясування їхньої природи. Тому в доктрині відсутній чіткий перелік видів адміністративних договорів, які зустрічаються на практиці» [19]. Зупинимось на понятті, ознаках і видах адміністративного договору більш детально.

К.К. Афанасьєв визначає адміністративний договір як добровільну угоду двох чи більше суб'єктів адміністративного права, один (чи більше) з яких наділений власними або делегованими повноваженнями у сфері державного управління з приводу вирішення питань виконавчого чи розпорядчого характеру, яка укладена формою правового акта, що встановлює (припиняє, змінює) їх взаємні права, обов'язки й відповідальність [5, с. 51]. В.С. Стефанюк у своїх працях наводить визначення адміністративного договору за проектом Адміністративного процесуального кодексу України, який було розроблено робочою групою під його керівництвом: «Адміністративний договір – це договір, побудований на публічно-правових нормах, який регулює добровільне погодження волі двох (або більше) суб'єктів права, один з яких є суб'єктом управління, про встановлення (припинення, зміну) взаємних адміністративних правовідносин» [18, с. 120]. На думку Ж.В. Завальної, адміністративними є договори, що укладаються між суб'єктами владних повноважень, предметом яких є вчинення дій, що впливають з адміністративно-правового статусу сторін договору та спрямовані на регулювання, виникнення, зміну чи припинення управлінсько-правових відносин між ними [9, с. 308].

Н.Р. Нижник розуміє адміністративний договір як правову форму реалізації органами державної влади й місцевого самоврядування, їх посадовими та службовими особами владно-управлінських функцій, які виявляються у волевиявленні двох або більше сторін (суб'єктів адміністративного права, які володіють адміністративною правосуб'єктністю, одна з яких обов'язково наділена владними повноваженнями) і дії яких спрямовані на виникнення, зміну чи припинення адміністративних прав та обов'язків з метою задоволення своїх потреб та інтересів у сфері публічного управління [13, с. 157], а М.І. Смокович – як договір, побудований на публічно-правових нормах, що регулює добровільне узгодження волі двох (або більше) суб'єктів права, одним із яких є суб'єкт владних повноважень, про встановлення (припинення, зміну) взаємних прав, обов'язків і відповідальності, у тому числі договори, спрямовані на реалізацію владних управлінських функцій, делегування повноважень, контракти з використанням бю-

джетних коштів на забезпечення діяльності суб'єктів владних повноважень і договори про оренду державного майна [17, с. 76–77].

Д.М. Бахрах пропонує вважати адміністративним договором договір, оснований на адміністративно-правових нормах і вироблений у результаті добровільного погодження волі двох (або більше) суб'єктів адміністративного права, одним із яких завжди є суб'єкт державної влади; багатосторонній акт, який установлює (припиняє, змінює) взаємні права й обов'язки його учасників [7, с. 184]. В академічному курсі адміністративного права (за редакцією В.Б. Авер'янова) адміністративний договір визначається як угода, укладена суб'єктами адміністративного права на підставі адміністративно-правових норм у загальнодержавних та інших публічних інтересах, правовий режим якої визначається змістом владних повноважень, носієм яких є обов'язково одна зі сторін [20, с. 291]. На думку С.С. Скворцова, адміністративний договір – це основана на правових нормах добровільна угода двох чи більше суб'єктів адміністративного права, один із яких завжди є самостійним суб'єктом державної виконавчої влади, наділений владними повноваженнями у сфері державного управління, за допомогою якого формуються акти державного управління, на основі яких установлюються, змінюються чи припиняються взаємні права й обов'язки учасників договору, визначається їх відповідальність [16, с. 5].

Виходячи із законодавчого визначення адміністративного договору як дво- або багатосторонньої угоди, зміст якої становлять права й обов'язки сторін, що впливають із владних управлінських функцій суб'єкта владних повноважень, який є однією зі сторін угоди [21, п. 14 ст. 3], його ознаками є такі: а) суб'єктна – обов'язковою стороною в ньому є суб'єкт владних повноважень (іншою стороною чи іншими сторонами можуть бути як суб'єкти владних повноважень, так і інші учасники правовідносин); б) предметна – його предметом (змістом) є права й обов'язки сторін, що впливають із владних управлінських функцій суб'єкта владних повноважень [19].

Такі законодавчі ознаки адміністративного договору є достатніми, але не вичерпними. Так, Р.О. Куйбіда вважає, що для адміністративного договору не властиві повною мірою засади вільного волевиявлення, свободи договору, юридичної рівності, що характерні для регулювання цивільних договорів. Адміністративні договори, на відміну від цивільних, слугують забезпеченню, насамперед, публічних, а не приватних інтересів (хоч це аж ніяк не заперечує можливості реалізації однією зі сторін своїх приватних інтересів). Крім того, спори, пов'язані з такими договорами, повинні розв'язувати адміністративні суди, тобто вони належать до адміністративної юрисдикції [10]. На думку В.С. Стефанюка, додатковою ознакою адміністративних договорів є наявність спеціальних зобов'язань (умов), які виходять за межі звичайних цивільно-правових договірних відносин [18, с. 129]. За твердженням І.Ю. Синдєєвої, до додаткових ознак адміністративного

договору належать такі: а) основу становлять норми адміністративного права; б) рівність (формально-юридична) суб'єктів; в) форма адміністративного договору визначена адміністративно-правовими нормами; г) обов'язковість виконання договірних умов суб'єктами адміністративного договору [15, с. 11].

К.К. Афанасьєв, окрім обов'язкових ознак адміністративного договору, виділяє таке: а) правову урегульованість і захищеність установлених договором відносин нормами різних галузей права, але на базі норм адміністративного права, оскільки для учасників договору саме вони матимуть обов'язковий характер; б) правосуб'єктність сторін договору; в) особливе правове регулювання договірних умов, ступінь свободи при їх укладанні (вибір нормативного акта, який регулює порядок і зміст укладеного договору, безпосередньо пов'язаний із рівнем органу влади, його місцем на ієрархічних щаблях); г) порядок розгляду можливих спорів, що виникають із договірних зобов'язань (виключно адміністративними судами); г) наявність у змісті адміністративного договору особливих умов – захисних застережень; д) особливості застосування джерел нормативного регулювання; е) комплексний характер договору (відображення в адміністративному договорі, поряд із головним зобов'язанням – досягненням конкретного публічного інтересу й управлінського результату, якихось додаткових зобов'язань – відповідальності сторін, державної гарантії виконання умов тощо); є) звуження сфери диспозитивності під час укладення адміністративного договору; ж) додаткові адміністративні процедури набрання договором сили; з) час, протягом якого діє адміністративний договір (такі договори передбачають, як правило, тривале виконання договорів, певну систематичність) [6, с. 108–110].

Авторами академічного курсу адміністративного права (В.Б. Авер'янов, О.Ф. Андрійко, Ю.П. Битяк та ін.) виділено такі характерні ознаки адміністративного договору: 1) виникнення у сфері публічної влади у зв'язку із приводу реалізації органом виконавчої влади або місцевого врядування своїх владних повноважень; 2) підставою виникнення є правозастосовний акт, прийнятий згаданими органами; 3) організуючий характер; 4) метою є задоволення публічних інтересів, досягнення публічного блага, тобто домінування суспільних цілей [20, с. 291]. Дослідниками пропонуються і такі критерії адміністративних договорів: 1) спрямованість діяльності адміністративного органу щодо укладання договору на задоволення публічних інтересів (потреб), а не потреб самого органу; 2) реалізація адміністративним органом при укладанні договору адміністративної, а не цивільної правосуб'єктності; 3) наявність у законодавстві компетенції суб'єкта владних повноважень, на виконання якої укладається договір; 4) певне обмеження засад вільного волевиявлення, свободи договору, юридичної рівності (зокрема, часто дискреція суб'єкта владних повноважень щодо вибору контрагента обмежена законодавством і спеціальними процедурами; або за дотримання особою певних умов та подання необхідних документів, визначених законодав-

ством, суб'єкт владних повноважень зобов'язаний влади (договір) [19].

Узагальнено ознаки адміністративного договору сформульовано Т.О. Коломоець, до яких зараховано такі: а) виникнення у сфері публічної влади у зв'язку з реалізацією владних повноважень суб'єктом публічної адміністрації; б) обов'язкова участь суб'єкта публічної адміністрації (відокремленість); в) цільова спрямованість на задоволення публічних інтересів; г) організуючий характер; г) підставою виникнення є правозастосовний акт, прийнятий суб'єктом публічної адміністрації; д) підвищені вимоги щодо форми і змісту; е) процедурні питання укладення, зміни та припинення регламентуються нормами адміністративного права; відсутність можливості односторонньої відмови від виконання; є) вирішення спірних питань з приводу укладання, зміни, припинення й виконання адміністративних договорів належить до юрисдикції адміністративних судів; ж) багатосторонній суб'єктний склад [22, с. 188].

Слід зазначити, що в сучасній адміністративно-правовій доктрині існують поодинокі випадки зарахування договорів про ДПП (або їх різновидів) до адміністративних, але без аргументації такого висновку. Так, К.К. Афанасьєв у монографії «Адміністративні договори: реалії та перспективи» (2004 р.) у контексті аналізу напрямів використання адміністративних договорів у державному управлінні акцентує увагу на використанні ДПП у межах галузевих контрактів, під якими пропонується розуміти угоду між державою та галуззю промисловості, де з боку держави виступає галузеве підприємство, а від галузі – група підприємств чи об'єднань [6, с. 303]. Концесійні угоди (які є формою здійснення ДПП) в адміністративно-правовому аспекті розглядають російські дослідники А.В. Широков [23] та С.В. Шорохов [24], зазначаючи, що такі адміністративні договори є засобом непрямого регулювання економіки. На застосування в зарубіжних країнах у сфері ДПП адміністративних договорів вказує А.І. Лученок [25], а І.І. Маскаєва веде мову про субординаційно-правовий адміністративний договір як інструмент ДПП, під яким пропонує, враховуючи положення Закону ФРН «Про адміністративний процес», розуміти адміністративний договір, що укладається органом державного управління з недержавним суб'єктом (фізичною або юридичною особою), який за межами цих договірних відносин є адресатом односторонніх державно-владних вельнів органу виконавчої влади [26, с. 103].

Вважаємо, що договір у сфері ДПП є адміністративним, оскільки: а) такий договір виникає у сфері публічного регулювання економіки у зв'язку з реалізацією владних повноважень уповноваженими суб'єктами публічної адміністрації – Кабінетом Міністрів України, Міністерством економічного розвитку і торгівлі України, Радою Міністрів Автономної Республіки Крим, органами місцевого самоврядування [26, с. 268]; б) передбачена обов'язкова участь уповноваженого суб'єкта публічної адміністрації як приватного партнера як сторони договору ДПП (відокремленість) [2, ст. ст. 1, 3]; в) для договору характер-

на цільова спрямованість на задоволення публічних інтересів, оскільки метою ДПП є задоволення публічного інтересу шляхом створення, модернізації, експлуатування, експлуатації публічних сервісно-інфраструктурних об'єктів чи надання публічних послуг [27, с. 63]; г) має організуючий характер, оскільки саме на підставі договору виникають адміністративно-правові відносини у сфері реалізації певного проекту ДПП [2, ст. ст. 1, 5, 17]; г) підставою виникнення є правозастосовний акт, прийнятий суб'єктом публічної адміністрації – рішення про здійснення ДПП [2, ст. 13]; д) характерні підвищені вимоги щодо форми і змісту, тобто наявність у договорі ДПП нормативно-визначених умов і необхідність узгодження дій щодо укладання такого договору з уповноваженими суб'єктами публічної адміністрації, що виконують певні контрольні функції на стадії визначення кандидатури приватного партнера; е) укладенню договору ДПП передують певні адміністративні процедури (процедура прийняття рішення про здійснення ДПП [2, ст. ст. 11–13], конкурс з визначення приватного партнера для здійснення ДПП [2, ст. ст. 14–16]); у процесі його реалізації передбачені певні контрольні процедури (моніторинг ефективності діяльності органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування у сфері ДПП [2, ст. 22; 28, пп. 2 п. 4]; моніторинг загального рівня ризиків державного партнера в договорах, укладених у межах ДПП та отримання вимог законодавства у сфері ДПП [2, ст. 22], контроль під час надання державної підтримки здійсненню ДПП [2, ст. 18], облік договорів ДПП [2, ст. 22]); зміна або припинення такого договору мають регулюватися відповідними адміністративними процедурами (які, на жаль, до цього часу нормативно не визначені); Законом України «Про державно-приватне партнерство» [2] не передбачена можливість односторонньої відмови від виконання; є) вирішення спірних питань з приводу укладання, зміни, припинення й виконання договорів ДПП належить до юрисдикції адміністративних судів, оскільки однією зі сторін судового розгляду завжди є певний суб'єкт публічної адміністрації [21, ст. 17]; ж) властивий багатосторонній суб'єктний склад – на стороні приватного партнера можуть виступати декілька суб'єктів господарювання [2, ч. 2 ст. 1].

Отже, є всі підстави говорити про адміністративну природу договорів у сфері ДПП. Додатковим аргументом такого висновку може бути узагальнення І.Л. Самсіна щодо невластивості цивілістичних засад адміністративним договорам [14, с. 381], договорам про ДПП у тому числі, зокрема неможливості застосування в таких відносинах таких принципів: а) юридичної рівності сторін (оскільки суб'єкт владних повноважень обов'язково наділяється владними контрольними функціями та правом накладати санкції); б) свободи договору (оскільки для таких договорів характерне детальне нормативне регулювання його змісту); в) вільного волевиявлення сторін (оскільки суб'єкт публічної адміністрації обмежений у виборі приватного партнера детально регламентованими процедурами обґрунтування доцільності

здійснення ДПП і проведення конкурсу з визначення сторони договору ДПП). Водночас публічно-правовий характер договору ДПП як різновиду адміністративного договору повністю визначає його юридичну природу, проте його умови повинні містити й приватноправові елементи та регламентуватись нормами господарського права. Слід підтримати і твердження І.Л. Самсіна [14, с. 382] щодо компенсування за допомогою спеціальних механізмів захисту прав, свобод та інтересів фізичних і юридичних осіб у сфері публічно-правових відносин від порушень з боку суб'єктів публічної адміністрації, яке у сфері ДПП підпадає під категорію «гарантії прав приватних партнерів» [2, ст. 20].

Слід визначитися і з видом договорів у сфері ДПП. Зазначимо, що наявний у сучасній адміністративно-правовій доктрині класифікаційний поділ адміністративних договорів передбачає такі їх різновиди: 1) за юридичним змістом – індивідуальні, нормативні та змішані; 2) за статусом суб'єктів – рівностатусні й різностатусні; 3) за масштабом дії – загальнодержавні, регіональні, місцеві; 4) за строком дії – строкові, тимчасові, безстрокові; 5) за фактичними підставами укладення – на основі нормативно-правового акта, на основі індивідуального правового акта, на основі юридичного факту, на основі волевиявлення сторін; 6) за предметом дії – про компетенцію, у сфері управління державною власністю; які забезпечують державні потреби; інвестиційні; тарифні; фінансові й податкові; про взаємодію та співробітництво, про надання деяких послуг приватним особам тощо [22, с. 190]. У контексті останньої класифікації заслуговує на увагу пропозиція Р.О. Куйбіди [12] щодо виділення таких видів адміністративних договорів: 1) договори щодо компетенції та виконання інших державних і самоврядних функцій; 2) договори у сфері оподаткування; 3) договори щодо закупівлі (поставки) продукції, товарів і послуг для публічних потреб; 4) договори у сфері трудових (службових) правовідносин; 5) договори, у яких суб'єкт владних повноважень реалізує функції розпорядника державним чи комунальним майном, до яких зараховано договори оренди державного чи комунального майна; 6) договори щодо залучення інвестицій для задоволення публічних потреб, у т. ч. договори між уповноваженими суб'єктами публічної адміністрації із суб'єктом господарювання щодо участі останнього в комплексному соціально-економічному розвитку територіальних громад, концесійні договори.

Отже, договір про ДПП є індивідуальним, різностатусним (субординаційно-правовим), строковим, укладеним на основі індивідуального правового акта (рішення про визначення приватного партнера за результатами конкурсу) адміністративним договором. Водночас класифікація договору ДПП за предметним критерієм викликає певні складнощі, оскільки до договорів ДПП зараховано й договори оренди державного та комунального майна, і концесійні договори, і договори про спільну діяльність, що дає змогу говорити про наявність рис і інвестиційних договорів, і договорів у сфері управління державною або комунальною власністю, і договорів, які забезпечують державні потреби, тощо.

З урахуванням того, що основною метою партнерства є залучення приватних інвестицій у сферу господарювання, де можливості використання бюджетних коштів обмежені внаслідок масштабності та грошової ємності інфраструктурних проектів, і вирішення публічно вагомого завдання за рахунок коштів бізнесу за наявності державних гарантій [29, с. 145–146], вважаємо, що можна вести мову про мобілізацію ресурсів державного та приватного партнерів, оскільки під терміном «мобілізація» (від лат. “mobilis”, франц. “mobilization” – рухливість) розуміється, у тому числі, залучення когось-небудь для виконання якогось важливого завдання, масового заходу; приведення чого-небудь до активного стану, що забезпечує виконання якогось важливого завдання, масового заходу [30]. Тому вбачається доцільним і обґрунтованим виділення нового різновиду адміністративних договорів за предметним критерієм – мобілізаційного адміністративного договору, різновидом якого є договір про ДПП.

Висновки. Договір про здійснення ДПП є індивідуальним, субординаційно-правовим, строковим адміністративним договором, який залежно від суб'єкта публічної адміністрації – публічного партнера, може бути загальнодержавним, регіональним або місцевим.

За предметним критерієм такий договір є мобілізаційним адміністративним договором – публічно-правовим договором, що регулює добровільне об'єднання двох (або більше) суб'єктів права, одним з яких є суб'єкт публічної адміністрації, з метою досягнення кооперативного, синергетично-системного соціально-економічного ефекту у вигляді створення, модернізації, обслуговування, експлуатації публічних сервісно-інфраструктурних об'єктів чи надання публічних послуг.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДжЕРЕЛ:

1. Бондаренко Д.С. Адміністративно-правові засади державно-приватного партнерства за законодавством України : [монографія] / Д.С. Бондаренко. – К. : Істина, 2014. – 280 с.
2. Про державно-приватне партнерство : Закон України від 01.07.2010 р. – 2404-VI // ВВР України. – 2010. – № 40. – Ст. 524.
3. Бондаренко Д.С. Адміністративно-правове регулювання державно-приватного партнерства за законодавством України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес ; фінансове право ; інформаційне право» / Д.С. Бондаренко ; Запорізький національний університет. – Запоріжжя, 2014. – 19 с.
4. Авер'янов В. Понятійно-термінологічні новели Кодексу адміністративного судочинства України : дискусійні проблеми / В. Авер'янов // Право України. – 2011. – № 4. – С. 12–38.
5. Афанасьєв К.К. Адміністративний договір як форма державного управління (теоретико-правовий аспект) : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 «Теорія управління ; адміністративне право і процес ; фінансове право» / К.К. Афанасьєв. – Х., 2002. – 173 с.

6. Афанасьєв К.К. Адміністративні договори: реалії та перспективи : [монографія] / К.К. Афанасьєв. – Луганськ : РВВ ЛАВС, 2004. – 320 с.
7. Бахрах Д.Н. Административное право России : [учебник для вузов] / Д.Н. Бахрах. – 5-е изд. – М. : Эксмо, 2010. – 608 с.
8. Битяк Ю.П. Правова природа адміністративних договорів / Ю.П. Битяк, О.В. Константиї // Вісник Академії правових наук України. – 2000. – № 3. – С. 101–109.
9. Завальна Ж.В. Адміністративний договір : теоретичні засади та застосування : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес ; фінансове право ; інформаційне право» / Ж.В. Завальна. – Х., 2010. – 369 с.
10. Куйбіда Р.О. Межі адміністративної юрисдикції : спірні питання / Р.О. Куйбіда [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.lawyer.org.ua/?w=r&i=&d=682>.
11. Кодекс адміністративного судочинства України : науково-практичний коментар / за заг. ред. Р.О. Куйбіди ; Центр політико-правових реформ. – К. : Юстініан, 2009. – 976 с.
12. Куйбіда Р. Проблема адміністративного договору у доктрині, законодавстві, на практиці / Р. Куйбіда [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.pravo.org.ua/2010-03-07-18-06-07/adminyust/1067-administrative-justice-key-issues-and-ways-to-overcome-them-ua.html>.
13. Нижник Н. Адміністративний договір як предмет судового оскарження в адміністративному судочинстві України : теоретичні питання / Н. Нижник, О. Муза // Вісник Академії правових наук України : збірник наукових праць. – Х. : Право, 2011. – № 3 (66). – С. 155–162.
14. Самсін І.Л. Розгляд адміністративними судами компетенційних спорів між суб'єктами владних повноважень та спорів, що виникають з адміністративних договорів / І.Л. Самсін // Адміністративна юстиція України: проблеми теорії і практики. Настільна книга судді / за заг. ред. О.М. Пасенюка. – К. : Істина, 2007. – С. 375–382.
15. Синдеева І.Ю. Адміністративний договір як інститут адміністративного права : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.14 «Административное право ; финансовое право ; информационное право» / И.Ю. Синдеева ; МГУ. – М., 2009. – 211 с.
16. Скворцов С.С. Адміністративний договір як засіб управлінської діяльності : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 «Теорія управління, адміністративне право і процес ; фінансове право ; інформаційне право» / С.С. Скворцов. – Х., 2005. – 20 с.
17. Смокович М. Окремі аспекти визначення поняття адміністративного договору / М. Смокович // Вісник Вищого адміністративного суду України. – 2010. – № 3. – С. 9–22.
18. Стефанюк В.С. Судовий адміністративний процес / В.С. Стефанюк. – Х. : Консум, 2003. – 473 с.
19. Висновок Центру політико-правових реформ щодо поняття адміністративного договору [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://gua.convdocs.org/docs/1712/index-71310-1.html>.
20. Адміністративне право України. Академічний курс : [підручник для студ. юрид. спец. ВНЗ] : у 2 т. / В.Б. Авер'янов, О.Ф. Андриїко, Ю.П. Битяк та ін. ; за ред. В.Б. Авер'янова. – К. : Юридична думка, 2007. – Т. 1 : Загальна частина. – 2007. – 591 с.
21. Кодекс адміністративного судочинства України // Відомості Верховної Ради України. – 2005. – № 35–36, 37. – Ст. 446.
22. Коломоєць Т.О. Адміністративне право України. Академічний курс : [підручник] / Т.О. Коломоєць. – К. : Юрінком Інтер, 2011. – 576 с.
23. Широков А.В. Административный договор как форма регулирования государственно-частных партнерств / А.В. Широков // Административное и муниципальное право. – 2008. – № 12. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.center-bereg.ru/a1138.html>.
24. Шорохов С.В. Концессионное соглашение как форма публичного управления : сравнительно-правовое исследование : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.14 «Административное право ; финансовое право ; информационное право» / С.В. Шорохов. – М., 2009. – 223 с.
25. Лученок А.И. Проблемы государственно-частного партнерства в Беларуси / А.И. Лученок [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://luchенок.blogspot.com/2011/09/blog-post_29.html.
26. Маскаева И.И. Субординационно-правовой административный договор – инструмент публично-частного партнерства в сфере государственного управления / И.И. Маскаева // Вестник РГУ им. И. Канта. Экономические и юридические науки. – 2008. – Вып. 9. – С. 100–106.
27. Бондаренко Д.С. Визначення поняття «державно-приватне партнерство» в сучасній правовій доктрині та його нормативне закріплення в законодавстві України / Д.С. Бондаренко // Юридичний науковий електронний журнал. – 2014. – № 1. – С. 60–64. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.lsej.org.ua/1_2014/17.pdf.
28. Положення про Міністерство економічного розвитку і торгівлі України : затверджено Указом Президента України від 31.05.2011 р. – 634/2011 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/634/2011>.
29. Талапина Э.В. Публичное право и экономика : [курс лекций] / Э.В. Талапина. – М. : ВолтерсКлувер, 2011. – 520 с.
30. Мобілізація // Словник української мови : в 11 т. – Т. 4. – с. 767. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://sum.in.ua/s/mobilizacija>.